

UNHCR
The UN Refugee Agency

ČO VEDIET O UTEČENCOCH

Osvojovanie jazyka (príručka)

Ďalšie vzdelávacie materiály sú dostupné na unhcr.org/teaching-about-refugees

© 2019 UNHCR

SKÔR NEŽ ZAČNETE

Učítelia, ktorí do svojich tried prijímajú študentov hovoriacich viac ako jedným jazykom, môžu mať obavy z toho, ako naplniť jazykové a študijné potreby týchto študentov. Táto príručka ponúka prehľad osvedčených postupov ako pracovať s viacjazyčnými študentmi.

**Deti
(6-11 rokov)**

**Úroveň jazykovej spôsobilosti:
Začiatocníci**

Čo očakávať?

Vďaka interakcii s rovesníkmi si študenti jazyk potrebný na spoločenskú komunikáciu (**sociálny jazyk**) osvoja rýchlo. Aj keď niektoré deti získajú **sociálnu jazykovú** spôsobilosť už za 6 mesiacov, za normálne sa považuje tzv. obdobie mlčania trvajúce 3-6 mesiacov (British Council). Platí, že pasívna znalosť (porozumenie) nového jazyka u detí je určitú dobu lepšia než produkcia (používanie jazyka).

Hoci mnohé deti prostredníctvom hier a interakcií s rovesníkmi (t.j. hry na ihrisku, konverzácie pri obede) dosiahnu sociálnu jazykovú spôsobilosť pomerne rýchlo, získanie akademickej jazykovej spôsobilosti trvá oveľa dlhšie, pretože na to, aby si deti **osvojili akademický jazyk, slovnú zásobu a gramatiku používanú vo vyučovacom procese, ich to musí niekto explicitne naučiť.** (Cummins 1999)

U ľudí učiacich sa jazyk platí, že **na to, aby si osvojili nové slovo a začali ho používať významovo i gramaticky správne, ho niekedy potrebujú počuť až 40 a viackrát.** Nebuďte teda prekvapení, ak takýchto študentov zmätie slovo, ktoré ste na hodinách používali často.

Akonáhle si študenti dostatočne osvoja rozsiahlu slovnú zásobu na to, aby aspoň čiastočne pochopili dianie v školskom prostredí, ich mozog začne prirodzene uprednostňovať jazykovú štruktúru. Príslušnosť slov k slovným druhom (podstatné meno, sloveso, častica, a pod.) je preto pre ľudský mozog osvojujúceho si jazyk dôležitejšia než „správny“ výber slova. **Osvojenie si štruktúry je neviditeľné a vyžaduje si oveľa viac mentálnej energie než osvojenie si častí, ktoré sa do danej štruktúry „hodia“.**

Možno si všimnete, že študentom sa jeden deň darí a veci chápu a na druhý deň sa to opäť zhorší. Je to normálny jav. Ak študent robí chyby v niečom, o čom ste si mysleli, že sa to už naučil, je to dosť pravdepodobne preto, že ich mozog potrebuje na ukotvenie spomínaných znalostí osvojiť si ešte aj niečo iné, alebo sa práve borí s niečím novým.

Gramotnosť a s ňou súvisiace zručnosti (napr. poznanie súvislostí medzi zvukmi a písmenami) sa prenášajú z rodného jazyka dieťaťa na nový jazyk (Durgunoglu 2002). **Deti, ktoré dosiahli vyššiu gramotnosť vo svojom rodnom jazyku, dokážu súvisiace zručnosti ľahšie preniesť aj do nového jazyka.**

Deti (6-11 rokov)

Úroveň jazykovej spôsobilosti: Začiatčníci

Ako naplniť potreby študentov?

Povzbudzujte rodičov, aby so svojimi deťmi čo najviac hovorili a čítali v rodnom jazyku. Zistite, či sú v školskej knižnici knihy v rodnom jazyku študentov a vezmite si ich do triedy, alebo k nim rodičov nasmerujte. Ak v knižnici také knihy nie sú, opýtajte sa knihovníka/knihovníčky, či by bolo možné také knihy kúpiť, alebo sa vyberte do miestnej verejnej knižnice a pozrite sa, či sa niečo nenájde tam. Naučte sa vyslovovať mená študentov tak, ako ich vyslovujú ich príbuzní. Vďaka tomu budú mať študenti pocit, že si ich jazyk a kultúru vážite.

Namiesto otázky „Rozumieš?“ **kladte otázky zamerané na pochopenie**, ktoré študentom umožnia preukázať, či porozumeli pokynom alebo či si osvojili slovnú zásobu (British Council).

„Máte si najskôr prečítať text alebo odpovedať na otázky?“

„Môžete ukázať niekoho, kto má červené oblečenie?“

„Viete vymenovať tri zvieratá, ktoré v zime spia?“

Ak máte pocit, že študenti vedia, ako používať určitú formu, no robia v nej chyby, dajte im spätnú väzbu, aby mali možnosť sami sa opraviť, získali sebadôveru a vytvorili si nervovú stopu pre správne použitie. V prípade, že sa študenti nevedia sami opraviť, mohlo by im pomôcť opakovanie a intenzívne precvičovanie.

Dajte študentom možnosť ukázať jazykové a kultúrne znalosti, ktoré si so sebou prinášajú – po tom, čo si overíte, že študenti súhlasia, dajte každému z nich možnosť spolužiakov naučiť, ako niečo povedať alebo zaspievať v ich rodnom jazyku. Vytlačte písomnú podobu rôznych jazykov a spoločne sa v triede naučte písať niektoré písmená či znaky.

Používajte vizuálne pomôcky na označenie novej slovnej zásoby, aby ste aktivovali pamäť študentov:

Používajte rámčeky na písomné a hovorové cvičenia, pomocou ktorých ukážete gramatické pravidlá a ponúknete priestor na zvyšovanie úrovne jazykovej spôsobilosti. Napríklad:

Tento príbeh je o _____.

Najprv, _____.

Potom, _____.

Napokon, _____.

Adolescenti (12-18 rokov)

Čo očakávať?

Úroveň jazykovej spôsobilosti:

Začiatocníci

Študenti môžu reagovať hanblivo, pretože nechcú riskovať, že budú robiť jazykové chyby pred spolužiakmi. Tieto obavy môže znížiť príjemná a uvoľnená atmosféra v triede.

Receptívne zručnosti (počúvanie a čítanie) sa takmer vždy zlepšujú rýchlejšie než **produktívne zručnosti** (hovorenie a písanie).

U ľudí učiacich sa jazyk platí, že na to, aby si osvojili nové slovo a začali ho používať významovo i gramaticky správne, ho niekedy potrebujú počuť až **40 a viackrát**. Nebuďte teda prekvapení, ak takýchto študentov zmätie slovo, ktoré ste na hodinách používali často.

Akonáhle si študenti dostatočne osvoja rozsiahlu slovnú zásobu na to, aby aspoň čiastočne pochopili dianie v školskom prostredí, ich mozog začne prirodzene uprednostňovať jazykovú štruktúru. Príslušnosť slov k slovným druhom (podstatné meno, sloveso, častica, a pod.) je preto pre ľudský mozog osvojujúceho si jazyk dôležitejšia než „správny“ výber slova. **Osvojenie si štruktúry je neviditeľné a vyžaduje si oveľa viac mentálnej energie než osvojenie si častí, ktoré sa do danej štruktúry „hodia“.**

Možno si všimnete, že študentom sa jeden deň darí a veci chápu a na druhý deň sa to opäť zhorší. Je to normálny jav. Ak študent robí chyby v niečom, o čom ste si mysleli, že sa to už naučil, je to dosť pravdepodobne preto, že ich mozog potrebuje na ukotvenie spomínaných znalostí osvojiť si ešte aj niečo iné, alebo sa práve borí s niečím novým.

Úroveň jazykovej spôsobilosti: Stredne pokročilý

Študenti si dokážu osvojiť akademický obsah (matematika, prírodné vedy) a nový jazyk zároveň.

Možno si všimnete, že študentom sa jeden deň darí a veci chápu a na druhý deň sa to opäť zhorší. Je to normálny jav. Ak študent robí chyby v niečom, o čom ste si mysleli, že sa to už naučil, je to dosť pravdepodobne preto, že ich mozog potrebuje na ukotvenie spomínaných znalostí osvojiť si ešte aj niečo iné, alebo sa práve borí s niečím novým.

Dosiahnutie akademickej spôsobilosti môže trvať 5 alebo aj viac rokov. **Niektorí študenti však môžu postúpiť na vyššiu úroveň štúdia aj bez jej dosiahnutia.**

Adolescenti (12-18 rokov)

Ako naplniť potreby študentov?

Úroveň jazykovej spôsobilosti:

Začiatocníci

Pri príprave učebných plánov sa snažte pripraviť hodiny, na ktorých budú mať študenti možnosť používať všetky štyri oblasti jazyka, aby sa posilnilo ich osvojovanie jazyka. Napríklad:

Počúvanie: Rozdeľte študentov tak, aby v skupinách pracovali tí, ktorí sa jazyk učia, so študentmi, pre ktorých je daný jazyk rodnou rečou. Rozdeľte členom skupiny primerané roly, vrátane informátora (osoba, ktorá vyhľadáva informácie v slovníku alebo na internete), časomerača či osoby identifikujúcej konkrétne slová (nová slovná zásoba).

Čítanie: Opakovane čítajte známe texty, určite študentom „priateľa na čítanie“, v malých skupinách vyučujte čítanie so zameraním na výslovnosť a slovnú zásobu, kým si ostatní študenti čítajú samostatne.

Písanie: Používajte rámčeky na to, aby ste študentom pomohli opísať obrázok na tabuli.

Hovorenie: Požiadajte študentov, aby sa otočili k spolužiakovi/spolužiačke sediacemu/sediacej vedľa a rozprávali sa s nimi o konkrétnych témach. Študenti sa následne môžu o svoje odpovede podeliť v skupine.

Každý deň uveďte 3-5 nových slov spolu s vizuálnymi pomôckami. Spomínané slová a vizuálne pomôcky vyveste na „slovnej nástenke“ v triede tak, aby ich študenti mali na očiach. Použitie vizuálnych pomôcok aktivuje pamäť a je pravdepodobné, že študenti začnú novú slovnú zásobu používať skôr, ak je umiestnená na nástenke.

Požiadajte študentov, aby po vás zopakovali pokyny. Uistíte sa tak, že vám porozumeli. Namiesto otázky „Rozumieš?“ kladte otázky zamerané na porozumenie (British Council).

Úroveň jazykovej spôsobilosti: Stredne pokročilý

Pri príprave učebných plánov sa snažte pripraviť hodiny, na ktorých budú mať študenti možnosť používať všetky štyri oblasti jazyka, aby sa posilnilo ich osvojovanie jazyka. Napríklad:

Počúvanie: Vypočujte si nahrávky (pieseň, rozhlasové správy a pod.) a urobte doplňovacie cvičenie s kľúčovou slovnou zásobou.

Čítanie: Ku každému čítaniu pripravte zoznam novej slovnej zásoby s definíciami jednotlivých slov.

Písanie: Pripravte SMS správu o tom, čo sa študenti na hodine naučili.

Hovorenie: Rozdeľte študentov tak, aby v skupinách pracovali tí, ktorí sa jazyk učia, s o študentmi, pre ktorých je daný jazyk rodnou rečou. Rozdeľte členom skupiny náročnejšie roly, ako je napr. zapisovateľ, reportér či osoba, ktorá sumarizuje informácie.

Aj naďalej uvádzajte 3-5 nových slov s vizuálnymi pomôckami každý deň.

Používajte rámčeky na písomné a hovorové cvičenia podporujúce kritické myslenie.

Napríklad:

Tento príbeh je o _____.

Nesúhlasím s _____, pretože _____.

Dôkaz, ktorý som našiel/našla, je _____.

Prispôbte **akademický obsah primeraný veku** študentov tak, aby ste zaistili jeho prístupnosť pre všetkých študentov.

Napr.: Skráťte otázky a doplňte zoznam slovnej zásoby, ktoré študenti pri riešení úloh potrebujú.

Príklady:

„Máte najskôr čítať alebo odpovedať na otázky?“

„Viete na mape ukázať krajinu v Ázii?“

„Viete povedať, aké počasie môžete zažiť počas tajfúnu?“

Vždy, keď je to možné, dajte študentom možnosť predstaviť svoj rodný jazyk, prístup k rôznym témam či kultúrny postoj k preberaným témam.

Vždy, keď je to možné, umožnite študentom pri organizovaní a vyjadrovaní ich myšlienok využívať **moderné technológie** (viď nižšie uvedené zdroje).

Komunikácia s rodičmi (okamžitý preklad):
<https://talkingpts.org>

Hra na precvičenie slovnej zásoby:
<https://duolingo.com>

Kartičky so slovnou zásobou:
<https://studyblue.com>

Grafický organizér: <http://popplet.com>

Referencie

British Council: Checking Understanding. (n.d.).
<https://www.teachingenglish.org.uk/article/checking-understanding>

British Council: Silent Period (n.d.)
<https://www.teachingenglish.org.uk/article/silent-period>

Cummins, J. (1999). BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction. Literacies and Language Education
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED438551.pdf>

Durgunoglu, A. Y. (2002). Cross-linguistic transfer in literacy development and implications for language learners. *Annals of Dyslexia*, 52, 189-204.